

همای رحمت

۱	علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را	که به ما سوا کندی همه سایه هما را
۲	دل اگر خدانشناسی همه در رخ علی بین	به علی شاختم من به خدا قسم، خدا را
۳	برو ای گدای مسکین در خانه علی زن	که نگین پادشاهی دهد از کرم گدا را
۴	به جز از علی که گوید به پسر که قاتل من	چو اسیر توست اکنون به اسیرکن مدارا؟
۵	به جز از علی که آرد پسری ابوالعجایب	که علم کند به عالم شهدای کربلا را
۶	چو به دوست عهد بندد ز میان پاک بازان	چو علی که می تواند که به سر برد وفا را؟
۷	نه خدا توانمش خواند نه بشر توانش گفت	متحیرم چه نامم شه ملک لافتی را؟
۸	چه زخم چونای هر دم ز نوای شوق او دم	که لسان غیب خوش تر بنوازد این نوا را
۹	«همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی	به پیام آشنایی بنوازد آشنا را»
۱۰	ز نوای مرغ یا حق بشنو که در دل شب	غم دل به دوست گفتن چه خوش است شهریارا

شعرخوانی بوی گل و ریحان ها

۱	وقتی دل سودایی می رفت به بستان ها	بی خویشتنم کردی بوی گل و ریحان ها
۲	گه نعره زدی بلبل گه جامه دریدی گل	با یاد تو افتادم از یاد برفت آن ها
۳	تا عهد تو در بستم عهد همه بشکستم	بعد از تو روا باشد نقض همه پیمان ها
۴	تا خار غم عشقت آویخته در دامن	کوتاه نظری باشد رفتن به گلستان ها
۵	گر در طلبت رنجی ما را برسد، شاید	چون عشق حرم باشد سهل ست بیابان ها
۶	گویند مگو سعدی چندین سخن از عشقش	می گویم و بعد از من گویند به دوران ها

شعر خوانی دلیران و مردان ایران زمین

۱	چو هنگامه آزمون تازه شد	دگر باره ایران پر آوازه شد
۲	از این خطه نغز پدرام ام پاک	وزین خاک جان پرور تابناک
۳	از این مرز فرخنده مرد خیز	کنام پلنگان دشمن ستیز
۴	دگر ره چنان شد هنر آشکار	کز آن خیره شد دیده روزگار
۵	دلیران و مردان ایران زمین	هژیران جنگ آور روز کین
۶	خروشان و جوشان به کردار موج	فراز آمدند از کران فوج فوج
۷	به مردی به میان نهادند روی	جهان شد از ایشان پر از گفت و گوی
۸	که اینان ز آب و گل دیگرند	نگهبان دین، حافظ کشورند
۹	بداندیش را آتش خرمن اند	خدنگی گران بر دل دشمن اند
۱۰	ز کس جز خداوند شان بیم نیست	به فرهنگشان حرف تسلیم نیست
۱۱	فلک در شگفتی ز عزم شماست	ملک، آفرین گوی رزم شماست
۱۲	شما را چو باور به یزدان بود	هم او مر شما را نگهبان بود

گونه‌شناسی	دروس	توضیح
ادبیات تعلیمی	چشمه - از امجدین - از آموختن - رنگ ملار	شاعر یا نویسنده، می‌خواهد موضوع و مفهومی رفتاری، اخلاقی یا مسئله‌ای اجتماعی و پندآموز را به شیوه‌ی اندرز بازگو کند؛ برای این کار از داستان یا حکایت در قالب شعر و نثر بهره گرفته است؛ به این‌گونه آثار ادبی، «ادبیات تعلیمی» می‌گویند. اثر تعلیمی، اثری است که با هدف آموزش و تعلیم، موضوع‌هایی از حکمت، اخلاق، مذهب یا دانشی از معارف بشری را بیان می‌کند. آثار تعلیمی می‌توانند تخیلی - ادبی باشند تا مسئله‌ای را به صورت روایی یا نمایشی با جذابیت بیشتر ارائه دهند. از این‌گونه آثار ادبی، به ویژه در کتاب‌های درسی و ادبیات کودک و نوجوان بهره می‌گیرند. بسیاری از شاهکارهای ادبی (قابوس‌نامه، کلیله‌و‌دمنه، گلستان، بوستان، مثنوی معنوی) و... و برخی آثار طنز جنبه تعلیمی دارند
ادبیات پایداری	بایداد از حقیقت - بایداد ظالم	نویسنده یا شاعر، تفکر آگاهی‌بخش یا انتقادی خویش را درباره‌ی دادگری، عدالت‌خواهی، بیدادگری، ستم‌ستیزی، و حق‌جویی، بازگو می‌کند. به این‌گونه متن‌ها که در حقیقت، فریاد مظلومیت آزادی‌خواهان را به گوش می‌رساند را به ایستادگی، مبارزه و سازش‌ناپذیری در برابر ظلم، فرامی‌خواند، «ادبیات پایداری» یا «ادب مقاومت» می‌گویند. ایستادگی در برابر بیدادگری‌های اشخاص و حکومت‌های ظالم در تاریخ همه‌ی ملت‌ها دیده می‌شود؛ هنگامی که یک ملت یا جامعه به مبارزه با عوامل استبداد و استکبار داخلی یا تجاوز بیگانگان بر می‌خیزد، از سروده‌ها یا نوشته‌هایی بهره می‌گیرد که موضوع اصلی آن‌ها، ستایش آزادی و آزادی‌خواهی و دعوت به مبارزه و پایداری در برابر بیدادگران است
ادبیات غنایی	مهر و وفا - جمال و کمال	موضوع این متن‌ها بیان عواطف و احساسات شاعر یا نویسنده درباره دوستی، محبت، عشق، شادی و برخی مفاهیم عمیق عرفانی است. به آثاری اشعر یا نثری که چنین درون‌مایه‌ای دارند، «ادبیات غنایی» گفته می‌شود. ادبیات غنایی، اشعار و متونی است که احساسات، عواطف شخصی، حالات عاشقانه و امید و آرزو را با زبانی نرم و لطیف بیان می‌کند. در ادبیات فارسی، موضوع‌های غنایی با مفاهیمی همچون: عشق، عرفان، مرثیه، مناجات و گلایه و شکایت، معمولاً در قالب‌های شعری غزل، مثنوی و رباعی و نیز در قالب نثر نوشته می‌شود. ادبیات عرفانی ما که بسیار غنی و گسترده است، در حوزه ادبیات غنایی قرار می‌گیرد.
ادبیات سفر و زندگی	سفر به بصره - کلاس نقاشی	در درس سفر به بصره، ناصر خسرو شاعر قرن پنجم، بخشی از رخدادهای سفر خویش را با ذکر زمان و مکان و شرح جزئیات و توصیف حالات اشخاص، بیان کرده است (سفرنامه). در متن «کلاس نقاشی»، سپهری خاطر‌های از یک کلاس دوران تحصیل خویش را با توصیف و چاشنی طنز نوشته است (خاطره نگاری). سفرنامه‌ها یا خاطره نگاشت‌ها در حقیقت، بخشی از «زندگی‌نامه» هستند. آثاری که اشخاص با ثبت خاطرات و گزارش احوال خویش یا شرح رخدادهای روزگار و افکار دیگران بر جای می‌گذارند؛ «حسب‌حال» یا «زندگی‌نامه» خوانده می‌شوند؛ مثلاً «پیرمرد چشم ما بود» بیان حس و حال عاطفی آل احمد است که با زبانی صمیمانه درباره‌ی نیما نگاشته شده است
ادبیات انقلاب	دریادان صف شکن - خاک آزادگان	مقصود از «ادبیات انقلاب اسلامی»، سروده‌ها و نوشته‌هایی هستند که از سال ۱۳۵۷ تاکنون آفریده شده‌اند و درونمایه آن‌ها از فرهنگ اسلامی، قیام امام حسین (ع)، اندیشه‌های امام خمینی (ره) و فضای فرهنگی، معنوی و شورونشاط انقلابی جامعه، تأثیر پذیرفته است. این‌گونه آثار، تصویری از تحولات فکری - فرهنگی جامعه معاصر را به دست می‌دهند. نمونه‌های شعر و نثری که فضای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و منش انقلابی جامعه ایران پس از انقلاب اسلامی را وصف می‌کنند.
ادبیات حماسی	رستم و اشکبوس - سهراب و گروآفرید	حس و حال، شور و هیجان و روحیه پهلوانی در ما برانگیخته می‌شود و نسبت به میهن و دفاع از آن، وظیفه‌ای آمیخته با غرور ملی و سربلندی احساس می‌کنیم. به این‌گونه آثار «متون حماسی» می‌گویند. حماسه، به معنای دلآوری و شجاعت است و در اصطلاح ادبی، روایتی داستانی از تاریخ تخیلی یک ملت است که با قهرمانی‌ها، جنگاوری‌ها و رخدادهای خلاف عادت و شگفت (خارق‌العاده) در می‌آمیزد.
ادبیات داستانی	طوطی و پتال - خسرو	حماسه مربوط به دورانی کهن است که قبایل و تیره‌های گوناگون متحد شده و اندک اندک تشکیل ملتی داده‌اند؛ به همین سبب، حماسه هر ملتی، بیان‌کننده آرمان‌های آن ملت است و مجاهدات آن ملت را در راه سربلندی و استقلال برای نسل‌های بعدی روایت می‌کند. در حماسه؛ تاریخ و اساطیر، خیال و حقیقت به هم آمیخته می‌شود و شاعر، مورخ ملت به شمار می‌آید. / هر حماسه چند ویژگی دارد: داستانی، قهرمانی، ملی و خرق عادت.
ادبیات جهان	سینه‌دم دم - عطف‌نگاه	به این‌گونه آثار که با بهره‌گیری از عنصر روایت، شخصیت، لحن، زمان، مکان و زاویه دید و ... پدید می‌آیند؛ «ادبیات داستانی» گفته می‌شود. ادبیات داستانی، همه آثار روایی را در بر می‌گیرد، یعنی هر اثر روایتی خلاقانه، در قلمرو ادبیات داستانی، جای می‌گیرد. ادبیات داستانی شامل قصه، داستان، داستان کوتاه و رمان است. داستان در حقیقت، ظریفی است که نویسنده به کمک آن، تفکرات، آرزوها و جهت‌گیری‌های فکری خویش و مفاهیم خاص را در آن می‌گنجاند؛ پس با خواندن هر متن داستانی، باید به درون‌مایه و محتوای آن بیندیشیم.
		از طریق مطالعه این فصل، با افکار مشاهیر، اندیشه‌های ملل و آثار برجسته و شخصیت‌های مشهور ادبیات جهان آشنا خواهیم شد

نام اثر	شاعر ، نویسنده و نام اثر	شاعر ، نویسنده و نام اثر	شاعر ، نویسنده و نام اثر
۱ الهی‌نامه (نظم)	عطار نیشابوری	۱۱ تفسیر سوره یوسف (ع)	احمد بن محمد زید طوسی
۲ درس «چشمه»	نیما یوشیج (علی اسفندیاری)	۱۲ سفرنامه	ناصر خسرو
۳ کلیله‌و‌دمنه (نثر)	ترجمه نصرالله منشی	۱۳ گلستان	سعدی
۴ قابوس‌نامه (نثر)	عنصرالمعالی کیکاووس	۱۴ اتاق آبی	سهراب سپهری
۵ دیوار	جمال میرصادقی	۱۵ ارزبایی شتابزده (درس «پیرمرد چشم ما بود»)	جلال آل احمد
۶ گوشواره عرش (شعرهای آیینی)	سیدعلی موسوی گرماردی	۱۶ درس «دریادان صف شکن»	شهید سید مرتضی آوینی
۷ سیاست‌نامه	خواججه نظام الملک توسی	۱۷ درس «خاک آزادگان»	سپیده کاشانی (سرور اعظم با کوچی)
۸ «بیداد ظالمان»	سیف فرغانی (قرن هفتم)	۱۸ من زنده‌ام	معصومه آباد (با تقریظ رهبر انقلاب)
۹ «همای رحمت»	سید محمدحسین بهجت تبریزی (شهریار)	۱۹ شاهنامه	فردوسی
۱۰ اسرار التوحید	محمدبن منور	۲۰ امثال و حکم	دهخدا